

Puur kapitalisme rukt op in Mongolië

door JAN VAN DER MADE
in Mongolië

OELAN BATOR - Het beeld van Lenin voor het Oelan Bator Hotel heeft een lelijke vlek oranje verf op zijn been. "Steeds als ze het hebben schoongemaakt, komt er wel weer iemand die er nieuwe verf tegenaan smijt," vertelt Enkhbayer, de 27-jarige tolk. De laatste aanval dateert uit augustus, toen in Moskou de coup tegen Gorbatsjov plaatsvond. Sindsdien is het beeld niet meer schoongemaakt.

Mongolië is weer een winter verder. Een winter met temperaturen van gemiddeld twintig graden onder het vriespunt, toenemende moeilijkheden om de stad van energie te voorzien en het volk voldoende voedsel te verschaffen. De tussen Rusland en China ingeklemde staat mag het communisme hebben afgeworpen, problemen zijn er nog te over.

In de winkels kun je alleen maar schapevlees kopen, of een enkele bruin-uitgeslagen kool. Brood en suiker zijn op de bon en beperkte voorraden archi, Mongoolse wodka, worden iedere dag tussen elf en twaalf uur verkocht achter de centrale State Department Store, met vechtpartijen als gevolg.

Toch lijkt het grootste probleem niet de schaarste. Waar de mensen meer moeite mee hebben is de mentaliteitsverandering, de aanpassing aan een nieuw systeem.

Aan de westkant van het centrale Soekh-Batorplein staat een statig gebouw, dat het zenuwcentrum herbergt van Mongolië's transformatie naar een kapitalistische staat: de aandelen-

beurs die op 7 februari werd geopend. Oorspronkelijk gebouwd door Japanse krijgsgevangenen in de jaren veertig, werd het gebouw afgelopen jaar binnen ingericht door een Australisch architectenbureau. Zoemende airconditioners, een ergonomisch verantwoorde stafzaal en een

'Jeugd alleen geïnteresseerd in geld maken'

Amerikaans biljart vormen de achtergrond waartegen beursdirecteur Zorjargal (27) een van de meest rigouze privatiseringsprogramma's ter wereld orchestreert.

"Hoe vind je m'n das? *Christiam Dior*. Van zijde. Nee, eerlijk, als ze me drie, vier jaar geleden verteld hadden dat ik nu directeur zou zijn van een aandelenbeurs met directe telefoonlijnen naar alle belangrijke plaatsen in het land, dan had ik gezegd, nee, jongen, je droomt."

Zorjargal is een magere jongen met een sluw gezicht dat wordt ontsierd door een dode hoek-tand, die grijs afsteekt tegen de rest van zijn gebit. Hij ratelt in het Engels en om de paar minuten steekt hij een nieuwe *Marlboro* op, een merk dat Mongolen met Amerikaanse dollars moeten betalen. Zorjargal is een van de leden van de Groep van Zeven briljante jonge economen, die onder leiding van vice-premier Gambolt in 1990 het privatiseringsprogramma ontwierp.

Het plan komt er op neer dat alle staatsbezit, of het nu gaat om hotels, fabrieken, restaurants of landbouwmachines, cadeau wordt gegeven aan de bevolking. Eerst werd een schatting gemaakt van de totale waarde ervan en vervolgens werd dit bedrag gedeeld op het aantal Mongolen dat na 31 mei 1991 werd geboren, totaal zo'n twee miljoen.

Het resultaat was een coupon ter waarde van 10.000 Tugrik (ongeveer 110 gulden, vijf maandsalarissen), die aan iedere burger werd uitgedeeld. Het is een blauw vel papier met de beeltenis van de meest succesvol-

"Wij, mijn generatie, zijn baby's van Brezjnev en Tsendenbal (de communistische Tsaar die Mongolië gedurende zijn veertigjarige ambtstermijn naar economische stagnatie leidde).

"We moeten het onder ogen zien: wijzelf kunnen het nieuwe politieke en economische systeem niet uitvoeren in Mongolië. Onze taak is de vernietiging van het oude, centraal geleide systeem en het voorbereiden van voorwaarden voor groei. Wanneer we deze taak uitvoeren zal onze generatie voldaan zijn. En de studenten, deze nieuwe studenten zullen Mongolië voorwaarts dragen."

De school, die vorig jaar werd geopend, geniet een enorme populariteit onder jeugdige Mongolen. Alleen de beste 12,5 procent van de aanmeldingen werd na een strenge selectieprocedure toegelaten. "Het enige waar we in zijn geïnteresseerd is geld verdienen," vertelt een student. Literatuur en geschiedenis zijn onderwerpen die de belangstelling van de jeugd hebben verloren, westerse talen en economie zijn in.

Toch is het nog onduidelijk hoe de nieuwe klasse *money-makers* zich zal ontwikkelen. Er bestaat grote vrees voor een nieuwe elite die zich over de rug van de onervaren meerderheid van de bevolking verrijkt. "Sommige schaapherders verkopen hun roze coupons voor een paar honderd Tugrik, gewoon om wat contant geld te hebben. Ze zien er de waarde niet van. Ze begrijpen het gewoon niet," aldus een docente Engels.

Anderen specialiseren zich juist in het zo goedkoop mogelijk opkopen van coupons en slaan hun slag op veilingen, daarmee de basis vormend voor een mogelijk imperium. Kapitalisme in zijn zuiverste vorm.

De toenemende obsessie met geld verdienen heeft een ander kwalijk bijverschijnsel: veel leden van de 'Mongoolse middenklasse', de voormalige kaderstructuur van docenten, artsen en specialisten, verliezen hun baan, omdat er onder het communisme te veel waren en velen nu overbodig zijn. Mensen die hun baan houden, vrezen dat hun salaris niet toereikend zal zijn om de prijsstijgingen bij te houden, met als resultaat dat ze zich op privéhandel toeleggen en hun beroep de rug toe keren.

le Mongool aller tijden: Dzjengis Khan. Het hoofddeel van de coupon, waard zeventuizend Tugrik, (ongeveer tachtig gulden) staat op naam en geeft recht op het aanschaffen van aandelen van de staatsbedrijven die nu op de beurs staan genoteerd.

Op de coupon zijn verder drie roze strookjes bevestigd, die ieder een waarde van duizend Tugrik vertegenwoordigen, en waarvoor men op veilingen landbouwmachines, kleine winkels of restaurants kan aanschaffen. De roze coupons staan niet op naam en zijn vrij verhandelbaar.

Maar het belangrijkste zijn de blauwe coupons. Zorjargal heeft nu zeven sessies gehad op de aandelenbeurs waarop één procent van de staatsbedrijven is weggegeven. "En het werkt. Privatisie-

ringen kun je niet meer terugdraaien. Als mensen bezit hebben, dan willen ze er voor vechten. Draait de regering het terug, dan is er bloed."

Zijn Mongolen er klaar voor, voor het kapitalisme? Het antwoord is te vinden in het *Economic College*, dat wordt geleid door directeur Amarjargal, een ander lid van de Groep van Zeven.

Het College is een indrukwekkend gebouw aan Oelan Bator's centrale verkeersslagader de Boulevard van de Vrede en voorzien van Korintische zuilen. Het werkterrek van Amarjargal is, net als dat van Zorjargal, uitgerust met moderne computers en de laatste editie van *The Economist*. Evenals Zorjargal is Amarjargal gestoken in drielidig grijs en spreekt afgewogen Engels.

ADVERTENTIE

GENEZEN IS KINDERSPEL!

Tuberculose maakt duizenden kinderen in Vietnam ziek.

Vaak is de afloop fataal. Toch hoeft dat niet. Tuberculose is met medicijnen te genezen.

Een kuur kost f50,- per kind. Dat lijkt niet veel maar in Vietnam is het drie keer een maandsalaris.

Vijftig gulden: het prijsverschil tussen ziek en gezond. Helpt U mee?

Giro 1090400

MEDISCH COMITÉ NEDERLAND-VIETNAM

POSTBUS 75701 - 1070 AS AMSTERDAM - TELEFOON 020 - 6270411

ADVERTENTIE

FOTO Werk
FOTOGRAFIE IN OPDRACHT '88-'92

Actuele fotografie van 57 Nederlandse fotografen

11 april t/m 03 mei

BEURS VAN BERLAGE
Beursplein 1, Amsterdam

Dagelijks geopend van 11.00 - 17.00 u. (ook op zon- & feestdagen)

Toegangsprijs: 17,50 / 15,00 (CJP, Pas-65, Stadspas).

Infolijn: 020 - 624 01 41